

Het Oost Indisch Huis te Amsterdam: problemen bij de reconstructie van een historisch interieur

E.H. Mattie en C. van Soestbergen

Inleiding

Het Oost Indisch Huis, de voormalige zetel van de Amsterdamse kamer van de Oost Indische Compagnie, behoort, niet in het minst vanwege de positie van de Compagnie in de vaderlandse geschiedenis, tot de belangrijkste historische bouwwerken van de hoofdstad. Het is dan ook niet verwon-

derlijk dat in het Bulletin van de KNOB al twee keer, door respectievelijk Overvoorde en Meischke, gepubliceerd is over de rijke bouwgeschiedenis van dit pand.¹ Ook andere gezaghebbende auteurs, hebben deze eeuw hun licht doen schijnen over het Oost Indisch Huis.² Nu een reconstructie van de zaal van de Heren XVII heeft plaatsgevonden, de zaal van waaruit de werelzeeën bestierd werden, is het tijd

*De Zittingneming Zynner Doorluchtige Hoogheid, WILHELM, DEN VYFDEEN;
als Opper- en Bewinthebber der E. O. I. Compⁿie Te Amsteldam, op den Dinsdag, 1768.
Met Privilegie van de Wel. Ed. Groot. Adels. Keeren. Burgemeesters.*

Afb. 1. Interieur van de vergaderzaal in het Oost Indisch Huis te Amsterdam (Simon Fokke 1771)

opnieuw enige aandacht aan dit roemruchte gebouw te schenken en dan met name aan deze zaal, al is het maar omdat aan het interieur in de vele publicaties nauwelijks voldoende aandacht is geschonken.

Achtergronden en probleemstelling

De reden om tot de reconstructie van de zaal te komen was een samenloop van een aantal factoren. De Faculteit der Politieke en Sociaal Culturele Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, gevestigd in het Oost Indisch Huis, was naarstig op zoek naar een representatieve ruimte voor ontvangsten en andere officiële gelegenheden. Daarnaast ontstond vanuit een zekere historische interesse bij enkelingen op de faculteit de wil meer te doen met het gegeven van dit bijzondere gebouw. Een derde stimulans kwam van de door het Ministerie van WVC ingestelde Projectgroep Cultuurhistorisch Toerisme. Deze projectgroep had als doel het toerisme in Nederland te bevorderen daarbij inspeland op de rijke vaderlandse geschiedenis, die van de V.O.C. in het bijzonder. Deze drie lijnen kwamen samen toen vanuit de faculteit aan het College van Bestuur van de

UvA het voorstel werd gedaan de zaal van de Heren XVII te reconstrueren. Het college ging accoord en niets stond een reconstructie meer in de weg. Daarnaast zou een publicatie verzorgd worden over de geschiedenis van het Oostindisch Huis en het aanliggende Sint Jorishof.³ De opdrachtgevers en belangrijkste financiers waren de faculteit en het College van Bestuur. Daarnaast kwamen gelden en bijdragen in natura (replica's) van diverse instanties en musea binnen.

Het werk betrof nadrukkelijk een reconstructie, niet een restauratie: de oorspronkelijke inrichting, schouw en plafond inbegrepen is volledig verloren gegaan.

Het artikel spitst zich toe op de volgende twee kernvragen. Ten eerste, hoe is de reconstructie uitgevoerd en ten tweede, bevond de zaal zich inderdaad op de locatie waar de reconstructie heeft plaatsgevonden?

De vragen worden gesteld in het licht van de actuele discussie over de ethische aspecten van het terugbrengen in de oorspronkelijke toestand van historische gebouwen en binnenruimten.⁴ Een vraag die raakt aan de kern van de restauratieproblematiek en in groter verband de monumentenzorg als geheel.

Afb. 2. De gereconstrueerde schouw met een copie van het oorspronkelijke schilderstuk, het stadswapen in vergulde guirlandes en de gefantaseerde gemarmerde balustrade (foto auteurs 2000)

De eerste vraag: De reconstructie

Los van de locatie kan de reconstructie van de zaal puur op de eigen merites beoordeeld worden. Met andere woorden: is de reconstructie op zich geloofwaardig? De enig overgebleven tekening van de het interieur van Simon Fokke uit 1771 is de basis voor de reconstructie geweest, in 1978 voor de moer- en kinderbinten, geplaatst op fantasieconsoles en in 1998 - 1999 voor de rest van het interieur (afb. 1).⁵

Op de prent zijn duidelijk zichtbaar een schouw met schouwstuk en guirlandes, een vergadertafel, schilderijen en draperieën voor kruiskozijsen. Het gezelschap van de Heren XVII en de Stadhouder is gezeten op stoelen met hoge leuning aan een ovale tafel. Deze tafel en deze stoelen zijn, net als de schouw, reeds lang verdwenen maar in de reconstructie aangevuld. Soortgelijke stoelen zijn wel overgebleven alsook exemplaren van de zogenaamde stadhoudersstoelen.⁶ De stoelen zijn dan ook redelijk overtuigend, maar de tafel komt een beetje plomp over. Het gedeelte van de zaal met de schouw, de tafel en de stoelen wordt afgescheiden door middel van een balustrade. Hiervoor is op deze plaats is geen historisch bewijs voorhanden (afb. 2). Bovendien kan de uitvoering van de balustrade niet de vergelijking doorstaan met achttiende- en negentiende-eeuwse voorbeelden (kruiskopschroeven!), zoals die inderdaad werden toegepast in interieurs van openbare en particuliere bouwwerken. Het schilderwerk van de balustrade is, net als het meeste schilderwerk (marmeren, houten) geslaagd te noemen. Alleen dat van het plafond lijkt historisch onjuist. De manier van schilderen is in strijd met de oude opvattingen om het plafond voor te strijken met een gladde lijm/krijtlaag. Het is een absoluut romantische opvatting om de houtnerf en de knoesten te laten doorzwenen. Soms werd alleen lijmverf gebruikt, maar polijsten met puimsteen was ook gebruikelijk. Rode dodekop als kleur was beter geweest, maar de vraag blijft of zo een kleur er ook in de achttiende eeuw heeft gezeten. Een andere toevoeging waar net als in het geval van de balustrade geen enkele historische aanwijzing voor is te vinden, is de gedeeltelijk gehoutte vloer. Ook dit schilderwerk is op fraaie wijze ambachtelijk uitgevoerd. Wat betreft het houtsnijwerk van de schouw kan worden opgemerkt dat dit nogal vlak overkomt. De guirlandes doen wat stijfjes aan. Ze 'hangen' niet, wat goed te zien is aan het snijwerk naast de kapitelen. Ook de kapitelen zelf zijn vlak uitgevoerd en zijn geen competitie voor de zeventiende-eeuwse voorbeelden. Los daarvan wordt in de recente literatuur over een marmeren en niet een gemarmerde schouw gesproken. Dit is echter een gissing en beide materiaalsoorten zijn verdedigbaar.

Het geheel van de reconstructie oogt zeker niet slecht maar los daarvan dient de vraag gesteld te worden of een dergelijke reconstructie, waar geen zichtbare sporen van het verleden overgebleven zijn, legitiem is en vervolgens naar welke periode gereconstrueerd dient te worden. Gekozen is voor een reconstructie naar de periode 1771 vanwege het feit dat de enige beschikbare prent van het interieur uit dat jaar stamt. Daar is op zich niks op tegen, -integendeel, het kan voor

velen de geschiedenis verhelderen- maar het risico bestaat dat een verkeerd beeld ontstaat van de geschiedenis als de reconstructie niet perfect is uitgevoerd. Dit risico is des te groter als de uitgangspunt van een bepaald jaar, in dit geval 1771, geweld wordt aangedaan door diverse toevoegingen, die op zich wel bij de periode en het *soort* interieur passen maar niet bij dit *specifieke* interieur. Opgemerkt dient te worden dat een van de oorspronkelijke uitgangspunten, het inrichten van een representatieve ruimte, geen geweld is aangedaan.

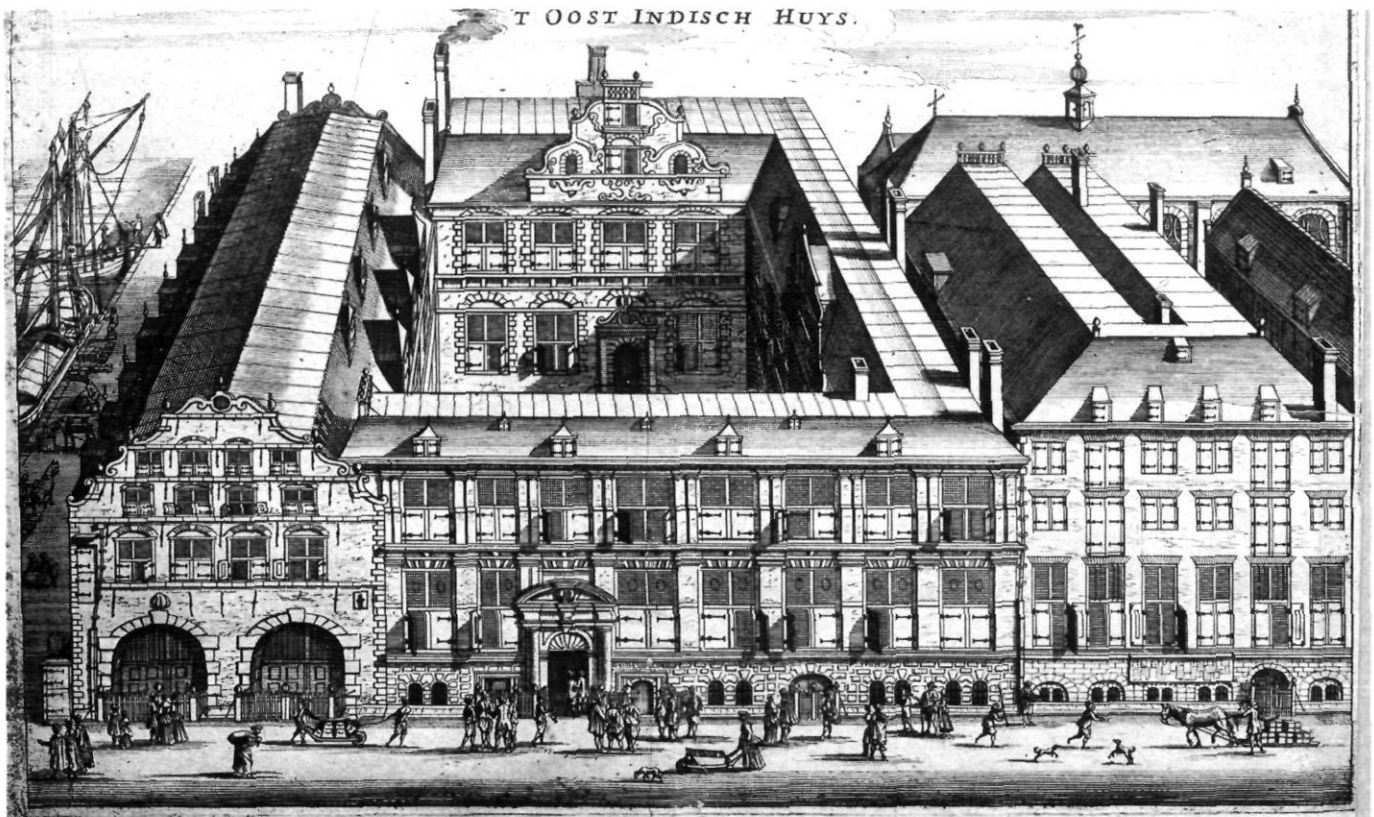
De tweede vraag: de locatie van de zaal

Een heel andere vraag is de kwestie van de gekozen locatie. Is de zaal beneden achter genomen omdat deze, net als de prent van Simon Fokke, toevallig beschikbaar was of was een andere reden doorslaggevend. Ook deze vraag raakt aan de kern van de reconstructieproblematiek, met name de vraag hoe legitiem het is iets te reconstrueren als niet veel restmateriaal is overgebleven. Alvorens nader in te gaan op de locatie wordt, ter plaatsbepaling, in het kort de bouwgeschiedenis van het Oost Indisch Huis geschetst.

De bouwgeschiedenis in een notedop

De bouwgeschiedenis van het Oost Indisch Huis is al in extenso in diverse publicaties behandeld, met name in die van Overvoorde, vandaar alleen deze puntsgewijze opsomming. De geschiedenis van het Oost Indisch Huis begint in 1603 op de kruising van de Kloveniersburgwal en de Hoogstraat met de huur van het Oude Bushuis (afb. 3, 1551-1554, afgebroken in 1890/1891). In 1605/1606 wordt onder de veronderstelde leiding van Hendrick de Keyser een representatieve vleugel aangebouwd, onder twee parallelle kappen, dwars op het Bushuis. De aanbouw was voorzien van een rijk versierde topgevel. In de dwarsvleugel bevonden zich de grote zaal en diverse kantoren, verspreid over vier hoofdruimtes, beneden voor en achter, de verdieping voor en achter. Deze vier ruimtes zijn bij interne, later ongedaan gemaakte verbouwingen opgedeeld geweest in kleinere vertrekken. De zaal, waarin enige decennia na 1606 een monumentale schouw geplaatst werd, bevond zich in een van de vier hoofdruimtes. Tegen de dwarsvleugel, in een bijna haakse hoek, waren drie smalle traveeën aangebouwd, zodat een naar de Hoogstraat geopend, U-vormig plein gevormd werd, de U met een korte en een lange poot. Volgens Overvoorde zijn deze drie traveeën eveneens uit 1606, volgens andere auteurs tussen 1606 en 1625.

De preciese bouwjaren zijn niet bekend maar waarschijnlijk rond 1633/1634 wordt de korte poot van de U doorgetrokken naar de Hoogstraat, zodat het plein nu aan drie zijden volledig is omsloten. Het afsluiten van de noordzijde kan ook met deze verbouwing hebben plaatsgevonden, hoewel Overvoorde 1644 als jaartal suggereert, vanwege de forse huurverhoging die in dat jaar plaatsvond. Aan de westkant van de omsloten hof tenslotte wordt in 1661 een min of meer zelfstandig bouwlichaam onder gekoppelde daken voltooid. Deze

Afb. 3. Het Oost Indisch Huis aan de Hoogstraat te Amsterdam. De plaats van de hoge schoorstenen aan de linkerszijde van het hoofdgebouw suggereert dat de schoorsteenmantel in de zaal van de Heeren XVII zich tegen de linkermuur van het hoofdgebouw heeft bevonden. D.w.z. dat deze zaal op de eerste verdieping zou moeten hebben gelegen, uitkijkend op het voorplein.

bouwperiode, begonnen in 1658, had ook consequenties voor het interieur, waarover hieronder meer. Voor laatstgenoemde bouwlichaam wordt Hendrick de Keyser junior verantwoordelijk gehouden. De aanbouwen in de periode tussen 1606 en 1661 zijn door een vooralsnog anonieme architect ontworpen, de pleinzijde gedetailleerd op de manier van Hendrick de Keyser, de buitenzijde meer eigentijds vormgegeven in een pilasterstelling.

De keuze voor een van de vier hoofdruimtes

Hoewel in historische reisverslagen⁷ het Oost Indisch Huis vrijwel nooit ontbreekt en ook de Amsterdamse stadschouwers⁸ ruime aandacht besteden aan de gebouwen van de V.O.C. en de W.I.C. wordt nergens met zoveel woorden vermeld waar de zaal zich nu exact in het gebouw bevindt; alleen dat de zaal zich bevindt in de dwarsvleugel van 1606 is wel zeker. Een niet onbelangrijke bijkomstigheid is dat bij de verbouwingen van het interieur in de periode 1811 - 1891, laatstgenoemde jaar door rijksbouwmeester C.H. Peters, de indeling van de plattegrond ingrijpend gewijzigd is. Honderd procent zekerheid is daarom vooralsnog niet te verkrijgen maar nergens in de literatuur, of op de bekende prenten is een aanknopingspunt te vin-

den voor de locatie waar zich de reconstructie van de zaal heeft voltrokken, de achterzaal op de begane grond.

In 1811 werd het huis verbouwd door Johannes van Westenhout ten behoeve van het Ministerie van Marine en Koloniën. Voor de ingrijpende verbouwing was er ten behoeve van het ministerie, dat in 1797 na de officiële opheffing van de V.O.C. was ingetrokken, al het een en ander gewijzigd. Toen in 1815 het ministerie van Financiën zich ook in het Oost Indisch Huis vestigde, werd opnieuw geschoven met de beschikbare ruimte en ook in 1831 bij het vertrek van Marine en Koloniën veranderde intern het een en ander. Of de monumentale schouw in deze periode is afgebroken is onzeker maar wel zeker is dat met de verbouwing van 1811 schoorstenen en rookkanalen verplaatst zijn. De volgende ingrijpende verbouwingstekening van Peters uit 1890 laat opnieuw een andere plaatsing zien van de schoorstenen. Dit gegeven is voor de plaatsbepaling van de zaal van cruciaal belang.

Tussen beide verbouwingen door werden ook de balken (moer- en kinderbinten) onder andere uit de achterzaal vervangen door gietijzeren constructies. Die in de achterzaal is later opnieuw vervangen door een lager gehangen betonnen vloer.

De huidige balkenlaag is een reconstructie uit 1978 en daarmee de vierde verdiepingvloer. Ook deze reconstructie is losjes gebaseerd op de prent van Simon Fokke. Kortom, na de opheffing van de V.O.C. is het interieur dusdanig aangepakt dat op grond van louter bouwhistorische sporen nauwelijks iets zinnigs over de locatie van de zaal gezegd kan worden.

De eerste keer dat in de literatuur de achterzaal als locatie opduikt is in het artikel van Meischke in het KNOB-bulletin van 1958 (zie noot 1). De literatuur hierna neemt deze locatie als vaststaand feit over.⁹ Meischke baseert zich in zijn artikel voornamelijk op Overvoorde en verwijst naar de pagina met het volgende citaat dat door Overvoorde in de Resolutieën gevonden is: 'Reeds bij het bouwen van het middelgebouw in 1606 was rekening gehouden met de behoefte aan betere lokaliteiten voor vergaderingen, doch oorspronkelijk was de zaal nog van bescheiden afmetingen. Zij werd echter in 1660 vergroot door het aantrekken van twee kleinere vertrekken en besloeg daarna de geheele breedte aan de zijde van het binnenplein op de eerste verdieping. Men gaf namelijk opdracht aan de HH. commissarissen voor de nieuwe timmeringe tot vergrooting van het O.-I. huis dat de "sael, daerinne de vergaedinghe gehouden sal werden, (zal worden) vergroot met de twee vertrecken, daarvan afgenomen, sulcx de muyr daer van dorgeslaegen ende wegghenomen ende tot de voorsz. sael geacomodeert".¹⁰

Met andere woorden: de zaal bevindt zich volgens Overvoorde op de verdieping aan de voorzijde, is na aanvankelijk te zijn ingekort weer uitbroken tot een zaal over de hele lengte. Het weer uitbreken van de verkorte zaal vond plaats in de periode dat het ruimtegebrek door de belendende nieuwbouw (vanaf 1658) werd opgelost. Meischke verwijst wel naar bovenstaande passage, maar volgt niet Overvoordes redenering dat de zaal zich op de verdieping aan de voorzijde heeft bevonden. Hij localiseert, overigens zonder verdere toelichting, de zaal op de begane grond achter. Het hier boven aangevoerde is natuurlijk geen sluitend bewijs dat de zaal zich inderdaad op de verdieping heeft bevonden, zoals Overvoorde beweert, het bewijst voornamelijk dat de bouwhistorie niet altijd even helder is. Opmerkelijk is het dat ook andere, oudere bronnen als Elizabeth Neurdenburg en Weissman geen twijfels tonen over de locatie op de verdieping aan de pleinzijde, terwijl na 1958 iedereen Meischke volgt.¹¹

Afgezien van de door Overvoorde bestudeerde archieven zijn de belangrijkste bronnen voor de plaatsbepaling van de zaal de overgebleven prenten uit de zeventiende en achttiende eeuw. Veel prenten zijn er niet en er is maar één interieurafbeelding, de prent van Simon Fokke uit 1771 (afb. 1). Dat dit de enige vergaderzaal is uit de bouwgeschiedenis wordt zonder tegenbewijs, Overvoorde heeft in zijn naspeuringen zulks niet gevonden, aangenomen. Op de tekening van Fokke is aan de kopse kant een schouw te zien met aan de linkerwand de kruiskozijnen. De rechterwand is de scheidingswand tussen de twee parallelle zalen. Dat betekent dat alleen de zaal

achter op de begane grond en de zaal op de verdieping aan de pleinzijde in aanmerking komen.

De plaats van de schoorsteen en daarmee de schouw is dus van eminent belang om de locatie te bepalen van de zaal. Nota bene, de schouw is veel ouder dan 1771, het jaar van de tekening. Zantkuyl dateert de schouw rond 1635 maar enige decennia later is zeker niet onaannemelijk.¹² De schouw is waarschijnlijk gebouwd ter vervanging van een eenvoudiger, minder representatief exemplaar op dezelfde plaats. Dat kan dus heel goed gebeurd zijn rond 1660, toen de zaal weer werd uitbroken tot de huidige representatieve afmetingen. Op de prenten van C. Jz. Visscher (1606), J. van Meurs (ca. 1663) en de Atlas van Fouquet (naar de tekening van H.P. Schouten uit ca 1770) is te zien dat de schoorstenen van de rookkanalen in de dwarse vleugel zich aan de oostelijke kopse kanten bevinden (links) (afb. 3). Dit is ook nog waarneembaar op latere negentiende-eeuwse prenten, zoals de prent van rond 1860 in Witkamp afgebeeld. Er bestaat, voor zover bekend, uit de zeventiende en achttiende eeuw geen historische prent met de schoorsteen op een plaats die correspondeert met een rookkanaal op de plaats waar zich de reconstructie van de schouw bevindt. Een vergissing in de plaatsing van de schoorstenen lijkt uitgesloten, zeker gezien het feit dat ook de andere detaillering vrij nauwkeurig is weergegeven en er geen schilderkunstige reden voor een plaatsverwisseling kan zijn. Ook het feit dat op de prent van Meurs maar liefst twaalf schoorstenen zijn ingetekend maakt het onwaarschijnlijk dat er één of twee vergeten zijn. Deze constellatie brengt met zich mee dat de zaal zich wel aan de voorzijde op de verdieping moet bevinden. Het is feitelijk onmogelijk en onlogisch een rookkanaal over de hele lengte van het gebouw te slepen. De eerste prent waarop een schoorsteen is aangegeven op de plaats van de reconstructie is een bouwtekening (plattegrond) uit 1811 toen het Oost Indisch Huis door Johannes van Westenhout werd omgebouwd ten dienste van het ministerie van Marine en Kolonieën.¹³ De andere schoorstenen op deze tekening lijken evenmin te corresponderen met de plaatsing van de schoorstenen op alle eerdere prenten, wat het vermoeden doet rijzen dat omstreeks deze tijd het Oost Indisch Huis stevig is aangepakt. Een andere functie van het gebouw bracht kennelijk ook een ander verwarmingsschema met zich mee. Bij de volgende grootscheepse verbouwing van 1891 veranderde het verwarmingsschema opnieuw maar de nieuwe schoorsteen uit 1811 in de zaal achter bleef daarbij buiten schot.¹⁴

Eigenlijk is hiermee al voldoende aannemelijk gemaakt dat de zaal zich op de verdieping aan de voorzijde en niet beneden achter heeft bevonden, maar ook het 'circumstantial evidence' staat een situering van de zaal op de verdieping niet in de weg. Het is om te beginnen niet onlogisch te veronderstellen dat de minder vaak gebruikte vergaderzaal zich op de verdieping heeft bevonden terwijl de meer gebruikte ruimtes (meer 'vervoersbewegingen') op de rumoerige begane grond ten dienste stonden aan klerken, boekhouders, ontvangers en meer van dat, letterlijk lage, voetvolk.

Ook de proporties van de schouw lijken beter te corresponderen met de bovenzaal dan met de veel hogere benedenzaal. Een aanknopingspunt hierbij wordt gevormd door de afmetingen van het schouwstuk, dat bewaard is gebleven en zich bevindt in het Rijksmuseum.¹⁵ Door de breedte van de schouw af te zetten tegen de achterwand en de verticale tweedeling van de schouw te betrekken in de beschouwing, kan men de afmetingen van de schouw bij benadering uitrekenen.¹⁶ De afmetingen komen overeen met de hoogte van de verdieping. De proporties van de huidige schouw passen niet in dit verhaal, wat vooral te zien is aan de marges van het schilderij ten opzichte van de bovenschouw. Ook de zichtbare muurdammen, een smalle en een brede, kunnen een hulpmiddel vormen bij het berekenen van de afmetingen van de ruimte, zij het dat rekening gehouden dient te worden met een perspectivische vertekening. Het standpunt van de kunstenaar bevindt zich globaal ter hoogte van de staande figuur. Dat in aanmerking nemend kloppen de smalle en de brede muurdam volledig met de situatie op de verdieping. Een laatste argumentje is het feit dat op de prenten te zien is hoe de luiken op de verdieping altijd gesloten zijn. Dit kan duiden op een weinig frequent gebruik van de ruimte en bovendien op de zorg aangaande de lichtgevoelige kaarten, prenten en schilderijen.

Het is in dit artikel verder niet de bedoeling een uitspraak te doen over de vermeende functie van de ruimte die nu als vergaderzaal is ingericht, maar het is niet onmogelijk dat zich hier de veilingzaal heeft bevonden. De aanwijzingen hiervoor in de bronnen te vinden, zijn echter te summier om hier zekerheid over te verkrijgen.¹⁷ Tot slot een opmerking over het mogelijke tegenargument dat de op de prent zichtbare consoles, moer- en kinderbalken niet aanwezig zijn op de verdieping. In de wetenschap dat op de begane grond de oorspronkelijke balkenlaag drie keer compleet is vervangen, is het zeker niet uit te sluiten dat de huidige balkenlaag op de verdieping niet meer in de oorspronkelijke staat verkeert. Dit is des te aannemelijker omdat de huidige balkenlaag er nogal provisorisch uitziet, alsof de doorbuigende balken die de last van de opslagzolders moesten dragen, zijn aangevuld met extra dragers. Die doorbuigende balken zijn inderdaad terug te vinden in de literatuur.

Conclusie

Over de hele linie valt het toe te juichen dat de Universiteit van Amsterdam zich bewust lijkt van het verleden, zeker gezien de grootschalige plannen voor sloop en nieuwbouw ten behoeve van de Universiteitsbibliotheek. Echter bij het stellen van de twee kernvragen van dit artikel, met betrekking tot de locatie en de geslaagdheid van de reconstructie zijn auteurs geneigd enige kanttekeningen te plaatsen bij dit historisch besef. De locatie van de zaal is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid verkeerd gekozen, een keuze die gebaseerd lijkt op de negentiende-eeuwse verbouwingen (plaatsing van een nieuwe schoorsteen en verwijdering van het oorspronkelijk materiaal, rond 1811).

De keuze voor de zaal achter lijkt net als de balkenlaag met consoles uit 1978 mede ingegeven door een romantische interpretatie van het verleden analoog aan de romantische opvattingen die Peters in 1891 aan de dag legde toen hij de pleinzijde van de nieuwbouw ontwierp in de stijl van Hendrick de Keyser. De verkeerde keuze van de locatie is een zwaarwegend argument tegen de historische reconstructie bij afwezigheid van eenduidige bouwsporen. De reconstructie zelf geeft op onderdelen een fraai beeld van een historisch interieur, maar vanwege de niet-historische toevoegingen en de keuze voor de zaal achter, kan niet volgehouden worden dat een correct beeld van de ruimtewerking en detaillering van een specifiek historisch interieur gegeven wordt. Vanuit educatief oogpunt is dit absoluut niet bezwaarlijk, alleen vanuit historisch perspectief gezien zou gericht onderzoek wenselijk zijn geweest. In zijn algemeenheid verdient het aanbeveling het onderzoek voorafgaand de reconstructie van belangrijke cultuurhistorische gebouwen serieus en grondig aan te pakken.¹⁸ Als een dergelijk onderzoek niet voldoende materiaal oplevert dient een zekere terughoudendheid in acht te worden genomen. Zelfs al zou het doel louter de inrichting betreffen van een representatieve ruimte voor ontvangsten. Bij iedere verbouwing kunnen immers kostbare sporen verdwijnen.

Als laatste opmerking overheerst ondanks de kanttekeningen een gevoel van tevredenheid dat de faculteit van PSCW in ieder geval het initiatief heeft durven te nemen een materiële bijdrage te leveren aan het heikele onderwerp van reconstructie in zijn algemeenheid en dat van haar eigen behuizing in het bijzonder.

Noten

- 1 J.C. Overvoorde, 'De gebouwen van de Oost-Indische en West-Indische Compagnie in Nederland', *Bulletin NOB* 1928. Ook verschenen in boekvorm, Utrecht 1928. R. Meischke, 'Het Oost-Indisch Huis te Amsterdam', *Bulletin KNOB* 1958, kol. 197-218.
- 2 Een goed, maar niet uitputtend literatuuroverzicht is te vinden in: W. Jeeninga, *Het Oost Indisch Huis en het Sint Jorishof te Amsterdam*, Zwolle 1995. Naast Overvoorde is met name Neurdenburg van belang: E. Neurdenburg, *Hendrick de Keyser, beeldhouwer en bouwmeester van Amsterdam*, Amsterdam 1930 en E. Neurdenburg, 'Het Oost-Indisch Huis te Amsterdam', *Bulletin NOB* 1928, pp. 259-263.
- 3 Zie noot 2, Jeeninga 1995. Het boek verscheen op initiatief van Johannes van der Weiden, als socioloog verbonden aan PSCW en een van de stimulators van de reconstructie.
- 4 Een greep: de discussie over de verwijdering van De Bazels interieur uit het Rembrandthuis, waarbij een interieur wordt ingebracht zoals dat in de 17de eeuw eruit gezien kan hebben. De mogelijke herbouw van een stuk stadsmuur aan de voormalige St. Antoniespoort op de Nieuwmarkt en het inpassen van quasi historische winkelhuisjes aan weerszijden van de door Jacob van Campen ontworpen torenstomp van de Nieuwe Kerk, waarbij de nieuwe muren tegen het oude ornament zijn aangemetseld. Buiten Amsterdam kan men denken aan de Nijmeegse Valkhof-kwestie. (zie *Bulletin KNOB* 96 (1997) nr. 3/4).
- 5 Simon Fokke is als bron redelijk betrouwbaar. Deze kunstenaar, schepper van een omvangrijk oeuvre, stond ook in zijn tijd bekend als een nauwkeurig man. Naar de tekening van Simon Fokke is een

- gravure gemaakt, hier afgebeeld. Deze prent werd vervaardigd ter gelegenheid van het bezoek dat de Stadhouder Willem van Oranje en zijn gemalin Frederica Sophia in 1768 aan de hoofdstad bracht. De tekening en het verslag van dit bezoek zijn na te slaan in Jan Wageenaar, 't *Verheugd Amsterdam*, als 'sfeerreportage' vlak na het stadhouderlijk bezoek uitgegeven (ca. 1771).
- 6 *Catalogus van Meubelen*, Rijksmuseum - Amsterdam 1952. De nummers 260, 261, 263 en 264 zijn stadhoudersstoelen.
 - 7 Reisverslagen zijn in het Amsterdams Gemeente-archief te vinden onder AA 1465 *lettres curieuses*, AA 1245 Edward Brown 1682, 17 F 24 De Bovio 1677, AA 1256 W. Mountague *Delights of Holland*, 8 G 10 Giustiniano. Ook elders bijvoorbeeld in de U.B. bevinden zich reisverslagen.
 - 8 C. Commelin, *Beschryvinge van Amsterdam*, Amsterdam 1693, deel II.
O. Dapper, *Historische Beschryving der stad Amsterdam*, Amsterdam 1663. F. von Zesen, *Beschreibung der Stadt Amsterdam*, Dornik 1664 (eerste druk 1662).
 - 9 Bijvoorbeeld: H.J. Zantkuyl, *Bouwen in Amsterdam*, Amsterdam 1993 en W. Jeeninga 1995.
 - 10 Overvoorde 1928, p. 30, met in de noot een verwijzing naar de Resolutieën der Kamer, 16 februari 1660, geraadpleegd in het Algemeen Rijks Archief, hier cursief weergegeven. Overigens is Overvoorde de enige auteur die kennis heeft genomen van de oorspronkelijke ARA-archieven. De afgeschoten ruimtes waren goed bereikbaar via de drie dwarse traveeën. Op de begane grond achter is de bereikbaarheid van afgeschoten ruimtes niet aantoonbaar.
 - 11 Neurdenburg 1928, p. 261.
 - 12 Zantkuyl 1993, p. 189. Op grond van vergelijking met nog bestaande 17^e-eeuwse schouwen en voorbeelden uit de ordeboeken is een datering tussen 1650 en 1660 waarschijnlijker. Bovendien is het schouwstuk gedateerd op ca. 1656. Omdat de schilder Beeckman pas in 1657 gewag maakte van zijn terugkeer uit de oost is het een aantrekkelijke veronderstelling dat het schilderij rond de verbouwing van 1658 - 1660 werd aangekocht en dat ook toen de schouw werd gebouwd. Overigens ontbreken literaire bronnen voor een exacte datering. De datering van de schouw en de prent leveren het gerechtvaardigde vermoeden op dat de zaal altijd op dezelfde plek heeft gezeten.
 - 13 De tekening is een 'plan en project tot het appropriëren' van het gebouw dus een verbouwingsplan en niet de bestaande toestand.
 - 14 Op de zaal boven aan de pleinzijde bevindt zich tegenwoordig geen schoorsteen meer; op de lege plek heeft vrijwel zeker een schouw gezeten, waarschijnlijk dus de schouw van de prent. Vermoedelijk is deze schouw ergens in de negentiende eeuw verdwenen, misschien zelfs met de verbouwing van Peters. De schoorsteen, rond 1860 nog duidelijk zichtbaar is wellicht tegelijkertijd afgebroken. Ook is het mogelijk dat de schouw tijdens de interne verbouwingen van 1831 verdwenen is en dat de schoorsteen nog enige decennia is blijven staan.
 - 15 A. Beeckman, 'Het kasteel van Batavia', circa 1656. Rijksmuseum Amsterdam, *Catalogue of paintings* 1960, cat.nr. 445, afmetingen 154 x 111 cm. Het schilderij is in 1859 verworven door het Rijksmuseum, maar bevond zich daarvoor waarschijnlijk al sinds 1831 niet meer in de het Oost Indisch huis. De overige schilderijen zijn copieën van schilderijen van de overzeese V.O.C. vestigingen (rond 1650, 97X140 cm)
 - 16 De schouw is verloren gegaan maar goed vergelijkingsmateriaal is te vinden in ordeboeken en de overgeleverde schouwen van huis Huydekoper en het Trippenhuys. Diepte en breedte van deze schouwen, kunnen worden afgezet tegen de achterwand. De berekeningen die de auteurs uit de losse pols hebben uitgevoerd zijn gebaseerd op eigen opmetingen.
 - 17 Hoogstens kan men stellen dat wanneer men aanneemt dat de zaal van de Heren XVII zich op de verdieping heeft bevonden dat deze optie aan geloofwaardigheid wint.
 - 18 De UvA, als onderzoeksinstituut, kan dit alleen maar toejuichen. Belangrijke, onbeantwoorde vragen zijn bijvoorbeeld: wanneer is de buitentrap gesloopt en vervangen door het huidige exemplaar? Hoe zag de achtergevel, die zeker een trapgevel had, eruit? De preciese bouwjaren? Maar ook: hoe zagen de gietijzeren plafonds eruit? Gevoegd bij de vragen die in dit artikel aan de orde zijn gesteld kan gevoeglijk worden vastgesteld dat van het Oost Indisch Huis nog minder bekend is dan we al dachten.